

Mărturii de epocă :

PROCESUL ANTIFASCIȘTILOR CONSTĂNȚENI
(10—16 decembrie 1936)

VASILE SILEA

După cum se știe, în anul 1934 a luat ființă la București *Comitetul Național Antifascist* — organizație care a cuprins în componența sa personalități de seamă ale culturii și științei românești și care a dat o mare amploare luptei de demascare a fascismului sub toate aspectele. În baza apelului acestui Comitet, creat și îndrumat de P.C.R., au început să se constituie în mai toate centrele județene și în marile centre muncitorești comitete locale antifasciste.

Un astfel de comitet, intitulat *Comitetul de ajutorare și apărare a deținuților antifasciști*, a luat ființă în anul 1935 și la Constanța; la înființarea sa, un rol hotărîtor au jucat muncitorii portuari, între care Nicolae Rusu, Gh. Mihăilescu, Petre Voian, Alexandru și Costică Marin (ultimul zis și „trei roate“), care, la îndemnul partidului, au unificat acest comitet cu un alt grup antifascist, în anul următor, cu o bază mai mare de mase, condus de avocatul Alexandru Șteflea.

Organismul astfel constituit — activa legal — era format în cea mai mare parte din muncitori (docheri, lucrători de la Atelierele de reparații din port, ceferiști, lucrători din diferite ateliere particulare), la care se adăugau și intelectuali, funcționari, femei casnice. Cu conducerea activității Comitetului au fost însărcinați avocatul Al. Șteflea numit președinte (fost deputat național-țărănist, membru în Delegația permanentă județeană a P.N.T., director al oficiosului „Ogorul“), contabilul Liceului „Mircea cel Bătrîn“ — Nicolae Cioroiu (secretar), Filimon Sirbu, profesoara Rașela Camburg, timpliarul Andrei Ionescu (vechi militant comunist) ș.a.

Dintre membrii activi ai Comitetului aș vrea să evoc câteva nume: astfel, de la Atelierele de reparații ale portului menționez pe Filimon

Sîrbu, strungar, în plină efervescentă revoluționară, pe Mihai Dumitru tot strungar, remarcat în timpul procesului prin fermitatea și pregătirea sa politică, pe cazangiuul Ion Cupin, pe mecanicul Tudor Carapancea. Tot aici îmi desfășuram și eu activitatea. Nu vreau să trec cu vederea grupul muncitorilor ceferiști în frunte cu Costică Mușat, cunoscut în activitatea revoluționară de tineret încă din 1920, după cum în rîndul muncitorilor ce lucrau la rezervoarele de petrol ale Societății Româno-americană („petroliștii“, cum le spuneam) se aflau Vasile Popa, Lewi și Silvia Kaufman.

Printre cei mai în vîrstă, cu mulți ani închinăți cauzei clasei muncitoare, socialismului, mai evoc pe Achilea Mihail (avea 65 de ani la data procesului, activitatea revoluționară începînd-o de prin anii 1905—1906), pe tîmplarul Ilie Ninescu, militant cu bogată experiență, delegat la Congresele al II-lea și al V-lea ale partidului, care o îndelungată perioadă a fost secretarul Regionalei Dobrogea a P.C.R. (1928—1932); un alt tîmplar, Panait Vanghele, militant pasionat și luptător pentru dreptate socială.

Am lăsat mai la urmă grupul de intelectuali. Aici am în vedere pe Al. Șteflea, reprezentantul aripii de stînga a național-tărăniștilor constănțeni, alături de care se apropiaseră și avocații Oct. Cioroianu și Atanasie Peride. Din această categorie mai făcea parte și diplomatul Academiei de studii comerciale, Nicolae Cioroiu, cel care se apropiase de mișcarea muncitorească încă din anii studenției.

Aș fi nedrept dacă evocînd pe tovarășii menționați, n-aș aminti pe inimoasa Elena Danielescu, muncitoare, Brana Lerner, moașă, Maria Iașcisin, tovarășe care la împărțirea răspunderilor și a condamnărilor nu au fost de loc trecute cu vederea.

Făcînd această scurtă prezentare a unora dintre membrii Comitetului, am dorit să arăt că acest organism nu era cîtuși de puțin un conglomerat de oameni, ci el reprezenta un organism matur politicește, reprezenta categoriile sociale cele mai angajate în lupta pericolului fascist, pentru democrație. Iată de ce, socot că doar lipsa de argumente și orbirea de clasă l-au determinat pe comisarul regal Anastase Cucinschi să caracterizeze pe cei implicați în proces drept „pleava societății“.

Nu voi să menționez aici, bogata activitate desfășurată de Comitetul nostru (relevantă în diverse studii în ultimii ani, mai ales în volumul apărut la Constanța în 1971, intitulat *Momente din mișcarea comunistă și muncitorească în județul Constanța*); reamintesc doar că săptămînal — miercurea și vinerea — ne adunam cu toții, fără nici o altă convocare, la sediul din str. Dacia nr. 15. În anul 1936, susținuta activitate a Comitetului de demascare a caracterului nociv al fascismului, de apărare a libertăților democratice, de susținere a moralului militanților clasei muncitoare (închiși de către autorități) a alarmat organele de presiune ale regimului burghezo-moșieresc. În seara zilei de 21 octombrie, maiorul St. Ștefan este însărcinat cu efectuarea unei descinderi; însoțit de agenți ai Siguranței și un grup de comisari, el înconjoară sediul și, după rostirea sacramentalei formule „în numele

legii sinteți arestați“, cei prezenți în sală (circa 50 de persoane) sint îmbarcați în autobuze și depuși la Chestura din oraș. În acest moment trebuie reținut că arestații, cînd erau împinși spre autobuze, printre cordonul de agenți, erau îmbrînțiți și loviți ; personal, acest „tratament“ l-am simțit și eu din partea comisarului Pavlovici.

Îmi aduc aminte că în ziua arestării, audiam o conferință despre rolul și însemnătatea Societății Națiunilor, prezentată de tovarășul Nicolae Cioroiu, după care a urmat conferința științifică a bătrînului Andrei Ionescu (era născut în 1874) despre formarea pămîntului. În momentul intrării în sală a agenților, vorbitorul își dezvoltă subiectul cu o rară pasiune. A fost întrerupt ; după o oră și jumătate însă, după ce am fost plasați într-o hrubă a Chesturii, nea Andrei — cum îi spuneam cei mai mulți — întrebă : „ei, băieți, v-ați găsit fiecare cite un loc ?“, pentru ca după răspunsul afirmativ să urmeze netulburat : „ei, atunci, să ne continuăm conferința“.

La Chestură am fost repartizați pe trei nivele ; marea majoritate (circa 40 de inși) a fost inghesuită în hruba de la subsol, cele cinci femei au fost băgate într-o cămăruță de la parter de cca 1,5—2 metri, iar cițiva dintre cei mai în vîrstă (5—6 persoane), la mansardă.

Personal, această neașteptată arestare mi-a produs la început frămîntări adînci. Eram cel mai tînăr, nu cunoșteam îndeaproape decît tovarășii de muncă de la Atelierele de reparații, respectiv, numai pe Filimon Sirbu (cel care mă atrăsese în activitatea Comitetului), M. Dumitru și I. Cupin. Treptat însă, înconjurat cu dragoste și înțelegere de către tovarășii mai experimentați, această frămîntare a fost învinsă, încadrîndu-mă în atmosfera generală, optimistă, ce domnea în rîndul arestaților ; am învățat să recit poezii revoluționare în lunile anterioare (unele chiar în detenție) și tovarășilor le plăcea să asculte astfel de versuri.

A doua zi a început anchetarea ; interogatoriile erau însoțite de gama de metode prin care cei arestați erau siliți să-și recunoască vinovăția impusă, pentru ca în acest fel să se justifice arestarea și trimiterea lor în judecată ; ancheta era condusă la Siguranța de șeful acesteia, Nicolau și, mai ales, de adjunctul lui, comisarul Florea, de Scurtu, D. Coșciug, Visarion și alți cițiva agenți.

Principalul obiectiv pe care acești anchetatori vroiau să-l atingă era acela de a-i determina pe arestați să recunoască că respectivul Comitet se constituise în societate secretă, adică în organizație comunistă.

Îmi aduc bine aminte *zilele desfășurării procesului*. Sala Consiliului de război (după asasinarea primului-ministru I. G. Duca, în decembrie 1933, se introdusese în țară starea de asediu) a fost special amenajată pentru a cuprinde un așa de mare număr de inculpați (58), la care se adăugau numeroși apărători, asistenți, martori ; ea se afla în incinta cazărmei Regimentului 34 Infanterie din str. Mircea. Toți deținuții (cu excepția celor trei avocați — Ștefla, Cioroiu și Peride) erau depuși încă de la terminarea cercetărilor la Penitenciarul civil din oraș, situat pe bd. Carol (Tomis), colț cu str. Crișana. Drumul pînă la sala de jude-

cată (2 km) îl parcurgeam la început pe jos, escortați de gardieni. Curînd însă, la acest mod de transport s-a renunțat (intonam cîntece revoluționare) și am fost transportați cu ducele.

Grupul celor mai tineri — P. Vanghele, F. Sirbu, Ilie Cristache, Gh. Mihăilescu-Malec ș.a. — cîntam cu înfocare, mai ales marșul „Frontul popular antifascist“, pe care încă mi-l reamintesc și astăzi cu emoție :

„Nu ne înfricoșează furia fascistă
Nici Curtea marțială nu ne înspăimîntă
La luptă noi mergem, jugul scuturăm
Noi nu avem ce pierde, și-o lume
Jos războiul, jos fascismul barbar
Singura salvare Frontul popular.
Crucea-ncirlicată iar întinde ghearele
Răpește drepturile și libertățile
Noi războaie aduce, — la război noi vom pieri
În războiul de clasă noi vom porni
Steagul luptei ține pumnul proletar
Înainte la luptă Frontul popular !“

Marșul Frontului popular și alte cîntece revoluționare, precum „Tinăra gardă“, „Sîntem milioane cu o conștiință“, „Madrid, Madrid“ (acesta era creația lui P. Vanghele) le-am învățat în săptămînile de detenție.

În sala procesului, în prima bancă a acuzaților figurau cei trei avocați. În banca avocaților erau mulți apărători, unii veniți din proprie inițiativă ; aș cita pe Ion Bentoiu, Dan Alecu, Ioan Radovici, Sandi Constantinescu, Ion Birzan, Voicu Roculeț. De asemenea, s-a dat citire unui număr de circa 60 de martori, din rîndul cărora se remarcă unele importante personalități politice ale vremii, din Constanța, ca : Vasile Lepădatu, președintele organizației P.N.Ț., Ghiță Popescu, învățător, fost primar național-tărănist al municipiului, avocatul I. Teodorescu-Valahu, decanul Baroului (și președintele organizației argetoianiste), Gh. Coriolan, directorul Liceului „Mircea cel Bătrîn“, ing. Val. Jippa, de la Stația de petrol, Horia Grigorescu, primarul (național-liberal) al Constanței, în acel moment ș.a.

În cele ce urmează nu am să mă ocup în amănunt de desfășurarea procesului — de altfel, după aproape o jumătate de secol de la acest eveniment mi-ar fi aproape imposibil, prin omisiunile ce le-aș produce —, ci mă voi opri doar asupra unor aspecte particulare, ce pot contribui la redarea atmosferei din timpul dezbaterilor.

Nota dominantă în desfășurarea procesului a fost, pe de o parte, condamnarea cu precădere a muncitorilor, mai ales cei cunoscuți ca fiind militanți în mișcarea comunistă și muncitorească, iar pe de altă parte se urmărea timorarea intelectualilor și a funcționarilor ce se alăturaseră acțiunilor antifasciste, mai ales că intelectualii nu au fost de loc o prezență simbolică în Comitet, ci, dimpotrivă, au contribuit la desfășu-

rarea întregii activități a acestuia. Autoritățile au fost, de asemenea, mult iritate de semnarea unor proteste de solidarizare cu lupta ceferiștilor și petroliștilor judecați în diferite centre din țară în anii 1934—1936.

Apărarea și-a divizat pledoariile în funcție de conținutul acuzațiilor. Astfel, în timp ce o parte din apărători a luat poziție împotriva caracterului abuziv al arestării, combătând ideea așa-zisei activități subversive și cerînd achitarea tuturor acuzațiilor, o altă parte (în special reprezentată de avocații național-tărăniști, ca Virgil Potîrcă, Dan Alecu, Ghiță Popescu sau liberalul Horia Grigorescu și I. Teodorescu-Valahu) a insistat atît în apărare, cit și în mărturiile depuse, ca martori în favoarea avocaților național-tărăniști inculpați, asupra calităților morale, a faptului că aceștia sînt buni patrioți, care nu au nimic cu ideile subversive comuniste, numai inima lor caritabilă și umanismul lor făcîndu-i să ia apărarea deținuților antifasciști etc.

N-aș vrea să se înțeleagă din cele arătate mai sus că apărătorii puși din partea P.N.Ț. n-au demascat caracterul abuziv al acestei arestări și a formei procesului, însă cei mai autorizați dintre ei s-au ferit să abordeze în pledoariile lor activitatea Comitetului în ansamblu, limitîndu-se doar la a apăra doar membrii marcanți ai P.N.Ț. inculpați — lucru ce l-au invocat, de altfel, încă la începerea dezbaterilor. Așa, de pildă, avocatul Dan Alecu (secretar general al organizației constănțene a național-tărăniștilor) arăta în pledoaria sa că „citînd procesul-verbal al comisarului Floarea, subșeful Siguranței, rezulta lămurit că Siguranța avînd observatori în Comitetul de ajutorare a deținuților politici a recurs la acest truc, încurajînd astfel lărgirea aderenților, pentru ca la prima descindere, creșterea să dea o impresie mai mare; este neîndoios că ne aflăm în fața unor înscenări puse la cale după sistemele clasice în materie“. De remarcat că atît acest avocat, cit și alți apărători, au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a absolvi, a delimita orice înclinație pentru ideile de stînga și nicidecum să ia apărarea tuturor inculpaților; nu s-a suflat un cuvînt față de acuzațiile brutale aduse de comisarul regal (procurorul militar) A. Cucinschi, cînd i-a taxat pe majoritatea acuzaților drept „pleavă a societății“. Ba, mai mult, în timpul unei ședințe, discutîndu-se despre fascism și antifascism, comisarul regal s-a oferit să le dea apărătorilor o broșură, cum spunea el, „scrisă de bulgarul Dimitrov“, dar ei refuză s-o ia, spunînd (avocatul Bentoiu) că avocații nu iau lecții de la Dimitrov și că își vor dezvolta ei teoriile despre fascism și antifascism — așa cum s-a și întîmplat.

Dar, importante probleme ale desfășurării procesului nu acestea erau. Trebuie să spun că de pregătirea apărării, și în general a desfășurării procesului, s-a ocupat înainte de toate partidul comunist. Conducerea superioară a trimis în acest scop (așa cum am aflat mai tîrziu), pe tovarășul Vasile Vilcu, activist al C. C., militant cu experiență și care cunoștea bine situația din Constanța. Acesta, pe lîngă angajarea de apărători pentru toți cei arestați, a transmis, în același timp, indicații privind modul cum trebuie să acționeze acuzații, ce poziții trebuie să se ia față de acuzațiile aduse. Pe baza acestor indicații ale partidului, în

timpul desfășurării procesului, colectivul constituit în închisoare analiza, la sfârșitul fiecărei zi de dezbateri, modul cum s-a desfășurat procesul, ce aspecte s-au evidențiat și, în funcție de acestea, ce poziție trebuia adoptată la interogatorii, în apărare etc.

Desigur, între cei 55 de inculpați nu toți aveau aceeași temeinică pregătire politică și călire revoluționară; de aceea, cei mai bine pregătiți dintre noi — am în vedere pe Cioroiu, D. Mihai, A. Ionescu, N. Rusu, I. Ninescu — în pauzele dintre ședințele de judecată și, mai ales noaptea, discutau cu ceilalți tovarăși, stabilind punctul de vedere asupra atitudinii ce trebuiau să o adopte. Nu mai spun că pe foarte mulți îi împovăra gândul pentru cei rămași acasă, lipsiți de grija lor, lipsiți de cel ce le aducea bucățița de piine în toate zilele.

Cu toate acestea, se poate aprecia că poziția la proces a fost bine concepută și realizată. Orientarea generală dată din arest pregătirii procesului a fost aceea de a se sublinia caracterul umanitar al organizației, precum și respingerea prin toate mijloacele a acuzației de constituire și activare în organizație subversivă, temei în baza căruia se pregătea condamnarea acuzaților. Este de la sine înțeles că evidențiind caracterul umanitar al organizației, a întregii activități a Comitetului antifascist, partidul urmărea evitarea condamnării la închisoare a acuzaților, a antifasciștilor, asigurându-se, totodată, popularizarea ideilor antifasciste și crearea posibilităților ca inculpații să-și reia cât mai grabnic activitatea în frontul luptei antifasciste.

De aceea, s-a recomandat tovarășilor să adopte o atitudine cât mai sobră, dar hotărâtă, fără manifestări de bravadă, pentru a respinge pornirea tribunalului și a Siguranței de a obține condamnări cât mai substanțiale. De asemenea, nu trebuie subestimat aspectul social al problemei, faptul că zeci de familii erau lipsite de existență de aproape două luni de zile. Arestarea a avut loc la 21 octombrie, iar dezbaterile procesului au început la 10 decembrie 1936.

Pornit pe această bază, la interogări fiecare acuzat a urmărit să atenueze învinuirile aduse că ar face parte dintr-o organizație secretă, unii arătând, de exemplu, că fuseseră întâmplător arestați, luați de pe stradă, din jurul sediului, alții — cei mai mulți — că prin aderarea lor la activitatea Comitetului n-au făcut decât să răspundă la apelul lansat în presă de către d-na Ella Negruzzi (prima femeie avocat din țara noastră, președintă de onoare a Comitetului Național Antifascist). Au fost însă și tovarăși care nu au putut ocoli acuzația de a fi semnat apelul împotriva procesului celor 19 antifasciști de la București sau a procesului antifasciștilor de la Iași, în frunte cu profesorul Petre Constanțescu-Iași.

Pentru exemplificare, iată câteva dintre cele spuse la interogatoriile din timpul dezbaterilor. Aurel Ștefănescu, de pildă, arăta că „a aderat la acțiunea Comitetului în urma apelului publicat în ziar“; Ahile Mihail, de 63 de ani, arăta că „din tinerețe am îmbrățișat cauza democratică și de atunci poliția s-a ținut mereu de capul meu, aici am venit să văd ce fac tinerii“; Tudor Nicolae, cizmar, a arătat că nu este nici

comunist, nici iredentist, nici antifascist, ci doar un simplu om de omenie care a înțeles să îndulcească prin obolul său suferințele celor din închisori. M. Dumitru, respinge și el afirmația că învinuitul Comitet ar fi avut o activitate subversivă, scoțind în evidență umanitarismul său și arătând că „socoate că nu i se poate aduce vreo învinuire pentru faptul că a contribuit și că a adunat bani pentru cei în suferință”. Hamalul din port Nicolae Rusu (unul dintre cei mai buni șahiști ai Dobrogei, cum chiar declara în timpul procesului) arată că este inițiatorul comitetului de ajutorare, înființat în port împreună cu alți muncitori din spirit de umanitate în urma apelului d-nei E. Negruzzi. Leonida Giogla recunoaște că a fost membru al Comitetului, că a donat cărți literare, a semnat moțiuni pentru grațierea deținuților politici și că, în sfârșit, a adus în mai multe rânduri alimente deținuților la închisoare.

Președintele Comitetului, avocatul Alex. Șteflea, a declarat că la puține zile de la constituirea Comitetului, a primit vizita unui gardian la sediu; acesta a primit răspunsuri satisfăcătoare în ceea ce privește legalitatea activităților Comitetului și nu a avut nimic de obiectat (de altfel, audiat ca martor, gardianul respectiv a recunoscut acest lucru).

Interogatoriile au luat sfârșit în cea de-a treia zi a procesului cu un episod aparte, ce demască, fără putință de tăgadă, duplicitatea autorităților în manipularea datelor privind acuzațiile aduse. În această zi, subșeful Siguranței, comisarul Florea, încolțit de acuzați și apărare, a determinat ca însuși completul de judecată, însoțit de escortă, să meargă acasă la un agent acoperit, care în calitate de aceasta participa la ședințele Comitetului, chipurile ca adept, lucru ce nu a reușit însă să inducă în eroare pe adevărații membri ai Comitetului. Era vorba de agentul Mitică Ionescu, iar cel care s-a oferit să meargă și să-l aducă la proces a fost Panait Vanghele. Șansa i-a suris, însă, agentului provocator, căci înainte de a ajunge P. Vanghele, însoțit, firește, de escortă, la locuința acestuia, agentul fugise prin spatele casei — după cum au arătat vecinii, Siguranța având mijloace mai rapide în a-l pune în gardă pe omul ei și a-l face dispărut. Cu acest episod, mult comentat, s-a încheiat seria interogatoriilor, trăgându-se un voal foarte transparent peste trucurile Siguranței.

În ședințele din cursul zilei de 15 decembrie au început pledoariile de fond.

Primul a vorbit avocatul Dan Alecu, despre care am amintit deja, după care a urmat d-na Ella Negruzzi, într-o impresionantă pledoarie; ea s-a socotit realmente răspunzătoare pentru cele imputate celor 58 de acuzați, declarând că „prin aducerea lor pe banca de acuzații se face mai mult decât o crimă”. Ea a subliniat caracterul legal al acțiunii Comitetului, precum și cel internațional al luptei antifasciste — specificând că în Franța un comitet similar are în fruntea sa pe soția ministrului justiției.

A urmat, apoi, pledoaria avocatului Sandi Constantinescu, care, de asemenea, combate ideea de organizație secretă, întrucât Comitetul nu și-a ascuns niciodată activitatea și, chiar el ar semna în acel moment

protestul împotriva condamnării prof. Constantinescu-Iași. El a arătat că i se pare foarte ușoară apărarea acuzațiilor, căci vinovăția fabricată de comisarul regal este complet subiectivă, bazată numai pe prezumții. O poziție mai aparte a avut avocatul Miltiade Țutava (era și directorul ziarului local „Strălucitorul“), care participînd la proces în calitate de ziarist s-a simțit profund șocat de rechizitoriul comisarului regal; combătînd „argumentele“ acestuia, Țutava — înscris ca apărător din oficiu, după ce a arătat părănirea autorităților — s-a dezlănțuit într-o pledoarie plină de căldură la adresa muncitorimii, care „constituie temelia societății de mîine“.

Iată, pe scurt, și cîteva dintre intervențiile acuzațiilor; s-a remarcat N. Cioroiu, secretarul Comitetului, care a arătat că greșit s-a făcut deosebirea între culpa celor trei avocați național-tărăniști și culpa celorlalți 55 de acuzați, pentru care avocații celor trei nu au binevoit să vorbească în apărarea lor. De asemenea, respinge ideea de gradare a pedepselor, cum avansează comisarul regal, afirmînd: „mă întreb cu ce sînt mai vinovați unii decît alții, cînd ei nu au făcut altceva decît să răspundă unui apel publicat în ziare, spre a contribui la opera de caritate. Profundă eroare, căci cu atît mai frumos apar sentimentele de caritate, cu cît ele au pornit de la oameni simpli“; în încheiere, el cere achitarea tuturor inculpaților.

O puternică impresie a produs-o în cuvîntul său Mihai Dumitru. Deși au trecut atîtea decenii, parcă și acum îmi răsună în memorie poziția sa fermă, plină de demnitate, spulberînd rînd pe rînd ideile acuzaării. Fără a folosi tertipurii avocătești, muncitorul constănțean, în cuvinte vibrante prin simplitatea lor — după cum sublinia și ziarul „Dimineața“ — a arătat că invinuitul Comitet nu a depășit niciodată caracterul lui de instituție caritabilă. Puternic impregnată în memorie mi-a rămas și intervenția lui Nicolae Rusu; el a arătat, plin de curaj și demnitate, „că toți inculpații de astăzi n-au fost niciodată judecați sau cercetați pentru furturi, excrocherii sau măcar beție, ceea ce dovedește că sînt oameni cinstiți și deci nu li se poate face nici o culpă din faptul că au încercat și și-au manifestat dorința de a ieși din întunericul ignoranței citind diferite cărți spre a se cultiva“.

Din păcate, în ciuda tuturor dovezilor privind nevinovăția inculpaților, pedepsele erau deja date dinainte; respectiv ele s-au concretizat în 13 condamnări la cîte 1 an închisoare (și 6 ani interdicție politică), 21 de condamnări la 6 luni (și 3 ani interdicție politică) și 6 condamnări la cîte 3 luni; restul de 17 inculpați au fost achitați. Folositor a fost doar faptul că în toiul dezbaterilor, ideile nobile antifasciste au căpătat o mai mare recunoaștere și popularizare.

Procesul a dovedit, în esență, că cei care au fost adevărații patrioți, cei care au prevăzut pericolul ce-l reprezenta fascismul pentru poporul român, ca și pentru întreaga unanimitate, au fost nu cei care ne judecau sau ne dădeau povețe, ci muncitorii și intelectualii care în acele momente cruciale pentru viitorul țării au știut să-și depășească condiția socială și să se înregimenteze cu toții în Frontul popular antifascist.

Ajuns la încheierea acestor succinte relatări, convins că multe detalii și, poate, lucruri importante le-am scăpat din vedere, timpul care s-a scurs îmi va ierta aceste minusuri; aş vrea, totuși, să mai subliniez o idee ce mi se pare foarte importantă și anume: cu toate greutatețile și suferințele provocate de arestare, de cercetări și, în general, de șederea în închisoare — și nu în ultimul rînd de condamnări — în tot acest timp s-a învățat foarte mult, alegîndu-ne toți cu învățăminte de mare utilitate pentru activitatea noastră revoluționară ulterioară. Dacă unii dintre noi, pînă la arestare, aveam idei mai mult abstracte despre fascism, despre necesitatea de a desfășura acțiuni susținute și concrete împotriva acestei plăgi a omenirii, în timpul procesului am învățat foarte mult în ceea ce privește modalitățile de desfășurare a activității revoluționare, a luptei de clasă, ceea ce a făcut ca marea majoritate să continue — cu experiență sporită — lupta după ieșirea din închisoare, cu mai multă fermitate și pricepere. Personal, după ispășirea detenției, am întîlnit în activitatea ilegală pe mulți dintre tovarășii judecați în acest proces, acțiunile noastre sporind în intensitate în confruntarea dintre democrație și fascism, pentru ca apoi, în anii războiului, să ne adaptăm la noua situație de ducere a luptei revoluționare, îndrumați fiind de aceeași minunată și eroică forță politică și organizatorică — gloriosul și neînfricatul nostru partid comunist.

BERICHTE AUS DER EPOCHE : DER PROZESS DER ANTIFASCHISTEN VON KONSTANZA (10—16 DEZ. 1936)

Zusammenfassung

VASILE SILEA

Der Verfasser ist ein gewesener Kämpfer der Kommunistischen Jugend in der Illegalität und hat seine revolutionäre Tätigkeit besonders zwischen den Jahren 1934—1935 in Konstanz ausgeübt. Im Jahre 1936 findet der Prozess der antifaschistischen rumänischen Kämpfer von Konstanz, in dem auch der Autor einbegriffen wurde, statt. Die vorliegenden Seiten erinnern an manche Aspekte, den Verlauf des Prozesses betreffend, und stellt die Atmosphäre jener Tage wieder her.